

Oikeusministeriö

Oikeusministeriön lausuntopyyntö 8.10.2025**Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi**

Oikeusministeriö on pyytänyt Helsingin poliisilaitokselta lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain (jälj. sakkolaki) muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

Lausunnonantajia on pyydetty arvioimaan esitystä kokonaisuutena sekä lisäksi keskeisiä ehdotuksia, ehdotusten vaikutuksia ja ehdotusten perustuslain mukaisuutta erikseen kustakin lausuntopyynnössä esitetystä osiosta.

1 Lausunnonantajan yleiset huomiot koko esityksestä

Esityksen mukaan ehdotettujen muutosten tavoitteena on rikosprosessin sujuvoittaminen, mikä tapahtuisi siten, että sakkomenettelyn käyttöalaa laajennettaisiin, jolloin selvät ja yksinkertaiset rikosasiat käsiteltäisiin täysimittaisen rikosprosessin sijaan sakkomenettelyssä. Esityksen mukaan muutokset keventäisivät rikosprosessiin osallistuvien viranomaisten, poliisin, syyttäjien ja tuomioistuinten työtä ja nopeuttaisivat rikosasioiden käsittelyä.

Oletettavaa on, että muutoksille asetetut tavoitteet saavutetaan ainakin pääosin. Yksinkertaisten ja selvien rikosasioiden käsitteleminen nopeutuu ja syyttäjien sekä tuomioistuinten työ kevenee. Poliisin tehtävien osalta on arvioitu, että muutosten myötä nykyistä laajempaan asiamäärään olisi mahdollista soveltaa suppeaa esitutkintaa, jolloin laskennallinen kustannussäästö poliisille olisi enimmillään noin 1,2 miljoonaa euroa. Esityksessä on arvioitu myös, että poliisin työmäärä lisääntyisi siitä johtuen, että alaikäisen rikoksesta epäillyn sakkomääräysasioissa tulisi jatkossa huolehtia nykyistä laajemmin lapsidirektiivin mukaisten prosessuaalisten takeiden toteutumisesta.

Sakkolain uudistamista valmistellut työryhmä on arvioinut sakkomenettelyyn voivan siirtyä enimmillään noin 3 000 rikosasiaa vuosittain. Keskeisin asiaryhmä olisi törkeät liikenneturvallisuuden vaarantamiset, joita voisi siirtyä sakkomenettelyyn vuosittain noin 1 500. Arvioon liittyy kuitenkin epävarmuutta, koska asiaan vaikuttaa mm. se, antavatko asiaan osalliset suostumuksensa sakkomenettelyyn.

Esitetystä muutoksesta Helsingin poliisilaitokselle mahdollisesti aiheutuvan lisätyön määrä vaikuttaa kuitenkin jäävän melko vähäiseksi saavutettavaan kokonaishyötyyn nähden. Helsingin poliisilaitos pitää esitettyjä muutoksia tarpeellisina sekä kannatettavina; rikosprosessia tulee sujuvoittaa ja sen kestoa lyhentää.

2 Lain soveltamisalan laajentaminen: rikokset, joista säädetty ankarin rangaistus on kaksi vuotta vankeutta

Sakkolain soveltamisalaa on esitetty laajennettavaksi siten, että sakkomenettelyssä olisi mahdollista käsitellä rikosasiat, joista voi seurata enintään kaksi vuotta vankeutta. Tietyn henkeä ja terveyttä suojaavat rikostunnusmerkistöt jäisivät kuitenkin soveltamisalan ulkopuolelle. Lisäksi menettelyssä voitaisiin määrätä enintään 5 000 euron suuruinen menettämisseuraamus ja asian selvittämisestä aiheutuneet päihdetutkimuskustannukset sekä ratkaista asianomistajan yksityisoikeudellinen vaatimus. Poliisi voisi jatkossa ratkaista sakkomääräyksellä asiat, jos teosta säädetty ankarin rangaistus on enintään kuusi kuukautta vankeutta. Syyttäjä ratkaisisi sakkomenettelyssä ne asiat, jotka koskevat tätä ankarammin rangaistavia tekoja.

Helsingin poliisilaitoksella ei ole huomautettavaa eikä lisättävää siihen, mitä luonnoksessa on todettu esitetyn muutoksen perustuslainmukaisuudesta ja sen vaikutuksista esitutkintaviranomaisten toimintaan.

3 Lain soveltamisalan laajentaminen: menettämisseuraamukset

Poliisilaitoksella ei ole huomautettavaa tai lisättävää luonnoksessa lausuttuun. Sakkomenettelyssä määrättäviä menettämisseuraamuksia on vuositasolla melko vähän eikä esitetyn muutoksen uskota lisäävän niiden määrää merkittävästi. Todettakoon lisäksi, että useimmiten menettämisseuraamukset perustuvat vakiomääräisiin viranomaismaksuihin, eikä menettämisseuraamuksen määrääminen edellytä erityistä harkintaa.

Poliisilaitoksella ei ole huomautettavaa ehdotetun muutoksen perustuslain mukaisuudesta. Esitetyllä muutoksella ei ole havaittavia vaikutuksia poliisin toimintaan.

4 Esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän ratkaisovalta

Luonnoksessa esitetään, että poliisin ratkaisultaan kuuluvaa päiväsakon lukumäärää korotettaisiin nykyisestä 20 päiväsakosta 60 päiväsaktoon, mikä rajoitus olisi rikoskohtainen. Päiväsakon lukumäärän korottaminen esitetyllä tavalla on poliisilaitoksen käsityksen mukaan tarkoituksenmukaista, koska muussa tapauksessa poliisin toimivallan laajentamisesta saatava hyöty jäisi vähäiseksi.

Poliisilaitoksella ei ole huomautettavaa siihen, mitä luonnoksessa on lausuttu esitutkintaviranomaisen ratkaisualtaa koskevan muutoksen perustuslain mukaisuudesta. Ehdotetulla muutoksella ei ole havaittavia vaikutuksia poliisin toimintaan.

5 Alaikäinen epäilty sakkomenettelyssä

Ehdotetut sakkolain muutokset parantavat alaikäisten rikoksesta epäiltyjen ja asianomistajien asemaa. Helsingin poliisilaitoksella ei ole lisättävää siihen, mitä luonnoksessa on lausuttu sakkomenettelyyn liittyvien muutosten vaikutuksista lapsiin.

Alaikäisen rikoksesta epäillyn ja asianomistajan asemaan liittyy myös sakkolain 7 §:n sisällön muuttamista koskeva esitys, jonka osalta poliisilaitos on esittänyt havaintojaan jäljempänä kohdassa 9.

6 Asianosaisten suostumukset ja suostumuksen peruuttaminen

Luonnoksessa esitetään, että sakkomenettelyn asianosaisten oikeus suostumuksen peruuttamiseen poistetaan kokonaan. Poliisilaitoksen käsityksen mukaan jo asiaa selvitetessä on mahdollista varmistaa, että asianosainen ymmärtää suostumuksen merkityksen. Suostumuksen peruuttamisesta luopuminen on omiaan sujuvoittamaan sakkomenettelyä.

Poliisilaitoksella ei ole huomautettavaa ehdotetun muutoksen perustuslain mukaisuudesta. Ehdotetulla muutoksella ei ole havaittavaa vaikutusta poliisin toimintaan.

Todettakoon kuitenkin tässä yhteydessä, että suostumuksensa epäämällä asianosainen voi tarkoituksellisesti viivyttää yksinkertaisen ja selvän rikosasian käsittelemistä. Ottaen huomioon, että epäillyllä ja vastaisuudessa myös asianomistajilla on mahdollisuus hakea muutosta asiassa käräjäoikeudelta valittamalla, asianosaisten suostumus summaarisen menettelyn edellytyksenä on tarpeeton.

7 Lain soveltamisalan laajentaminen: yksityisoikeudellisen vaatimuksen käsittely

Ehdotuksen mukaan yksityisoikeudellinen vaatimus voitaisiin käsitellä sakkomenettelyssä, jos sekä epäilty että asianomistaja antaisivat suostumuksensa korvausvaatimuksen ratkaisemiseen, asia olisi riidaton ja arvoltaan enintään 5 000 euroa.

Asianomistajan yksityisoikeudellinen vaatimus on ehkä keskeisin syy siihen, miksi asianomistaja ei anna suostumustaan sakkomenettelyyn. Poliisilaitoksen käsityksen mukaan on perusteltua olettaa, että kun yksityisoikeudellinen vaatimus voidaan ratkaista jo sakkomenettelyssä, ei asianomistajalla ole intressiä pitkittää prosessia ja evätä suostumustaan.

Esitettyä muutosta on pidettävä tarpeellisena ja kannatettavan. Poliisilaitoksella ei ole lausuttavaa muutosehdotuksen perustuslainmukaisuudesta. Esitetyllä muutoksella ei havaittavissa merkittävää vaikutusta poliisin toimintaan.

8 Lain soveltamisalan laajentaminen: päihdetutkimuskustannukset

Esityksessä ehdotetaan, että sakkomenettelyssä voitaisiin määrätä maksettaviksi myös päihdetutkimuskustannukset, jotka ovat olleet tarpeen sakkomenettelyssä käsiteltävän asian selvittämiseksi.

Poliisilaitos katsoo, että esitetty muutos on tarpeellinen ja kannatettava. Poliisilaitoksella ei ole lausuttavaa sen perustuslainmukaisuudesta. Esitetyn muutoksen ei odoteta vaikuttavan merkittäväällä tavalla poliisin toimintaan.

9 Esitutkintaan ehdotetut muutokset

Sakkolain 7 §:ää koskevassa esityksessä ehdotetaan pykälän 1 momentti muutettavaksi siten, että jos rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on sakko tai enintään kuusi kuukautta vankeutta, esitutkinta saadaan toimittaa noudattamatta esitutkintalain 4 luvun 10 §:n 2 momentin, 13 ja 16 §:n sekä 7 luvun 16 §:n säännöksiä. Huomattava muutos nykyiseen olisi se, että toisin kuin tällä hetkellä, esitutkintalain 7 luvun 14 ja 15 §:ää tulisi noudattaa.

Ehdotetun sakkolain 7 §:n sisältö vaikuttaa jossakin määrin epäjohtonmukaiselta. Ehdotuksen mukaan, jos sakkomenettelyssä käsiteltävästä rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on enintään kuusi kuukautta vankeutta, esitutkintalain 4 luvun 16 §:ää ei tarvitse noudattaa. Alle 18 -vuotiaalle epäillylle ei siis tarvitse ilmoittaa mm. siitä, että hänen huoltajallaan on oikeus olla läsnä kuulustelussa siten kuin 7 luvun 14 §:ssä säädetään. Samaan aikaan tulisi kuitenkin noudattaa esitutkintalain 7 luvun 14 ja 15 §:ää, joissa säädetään 15 vuotta täyttäneen vajaavaltaisen huoltajan tai laillisen edustajan asemasta kuulustelussa ja kuulustelusta ilmoittamisesta huoltajalle tai lailliselle edustajalle.

Asianomistajana kuultavalle vajaavaltaiselle olisi sen sijaan ilmoitettava hänen huoltajansa oikeuksista ja myös 4 luvun 18 §:n mukaisista seikoista. Poliisilaitos katsoo, että ehdotettu sakkolain 7 § vaikuttaisi kaipaavan tarkennusta siihen, mitä esitutkintalain säännöksiä sakkomenettelyssä tulee noudattaa.

Poliisilaitos huomauttaa myös, että 15 vuotta täyttäneen vajaavaltaisen huoltajan tai laillisen edustajan asemasta kuulustelussa ja kuulustelusta ilmoittamisesta voidaan poiketa vain kiireellisissä kuulustelutilanteissa ja niissäkin vain sen jälkeen, kun laillisia edustajia on yritetty kohtuudella edellytettävien keinoin tavoittaa. Esitetty muutos johtanee siihen, että huomattava osa nuorten tekemistä rikoksista saattaa siirtyä ensi partiolta tutkintaan hoidettavaksi. Vuonna 2024 Helsingissä annettiin 407 sakkovaatimusta tai sakkomääräystä 15 – 17 vuotiaille. Tämän perusteella voidaan arvioida, että kentältä tutkinnan hoidettavaksi saataisi siirtyviä enintään joitakin satoja sakkoja. Määrä ei ole suuri, mutta se merkitsee silti lisätehtäviä rikostutkinnalle.

10 Muutoksenhakusääntelyyn ehdotetut muutokset

Epäillyllä ja vastaisuudessa myös asianomistajilla on mahdollisuus hakea muutosta sakkoasiassa kärjäoikeudelta valittamalla. Tämän johdosta poliisilaitos katsoo, että asianosaisten suostumus summaarisen sakkomenettelyn edellytyksenä on tarpeeton. Se on myös omiaan lisäämään rikosprosessin tehottomuutta. Asianosaisilla on kuitenkin aina mahdollisuus valittaa kärjäoikeudelle, jota tulee pitää riittävän tehokkaana oikeussuojakeinona sakkomenettelyssä käsiteltävien yksinkertaisten ja riidattomien rikosasioiden osalta.

11 Ehdotettujen muutosten vaikutus poliisitoimintaan

Esitetyt muutokset nopeuttavat sekä joustavoittavat rikosprosessia. Tämä vaikutus syntyy erityisesti siinä tapauksessa, jos summaarisen menettelyn edellytyksenä ei enää jatkossa olisi asianosaisten suostumus, kuten poliisilaitos edellä esittää.

Muutokset keventävät tuomioistuinten sekä syyttäjien työtaakkaa. Sen sijaan poliisin tehtävien määrä tulee lisääntymään. Tämän lisäksi sakkomenettelyyn tulee poliisiviranomaisten osalta uusia ja nykyistä vaativampia elementtejä. Poliisipartiot ovat nykyistä pidempään sidottuina sakkoasioiden hoitamiseen, nuorten tekemien sakkorikosten käsittelyaika pitenee ja ehkä jopa merkittävä osa nuorten tekemistä sakkomenettelyssä käsiteltävistä rikoksista joudutaan hoitamaan tutkintayksiköissä.

Esitettyjen muutosten vaikutuksia poliisitoimintaan tulisi selvittää paremmin ja varmistaa ennen lainsäädännön mahdollista voimaantuloa, että poliisilla on sekä resurssit että laadulliset valmiudet muutosten toteuttamiseen. Mikäli kyseisiä seikkoja ei oteta huomioon, saattaa seurauksena olla se, että muutoksilla tavoiteltu rikosprosessin tehostuminen jää toteutumatta.

Jari Liukku, poliisipäällikkö, poliisikomentaja

Vesa Hietala, rikosylitarkastaja

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 19.11.2025 klo 13:37. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Jakelu

Oikeusministeriö

Tiedoksi

Poliisihallitus

Helsingin poliisilaitos

Pasilanraitio 11, PL 11, 00241 Helsinki

kirjaamo.helsinki@poliisi.fi

Puhelin 0295 470 011, Faksi 0295 411 622, poliisi.fi